

Јован Р. Јовановић¹

Jilin International Studies University 吉林外国语大学
School of Central-Eastern European Languages

ОНЛАЈН НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ИЗ УГЛА СТУДЕНАТА НА ЂИЛИН УНИВЕРЗИТЕТУ МЕЂУНАРОДНИХ СТУДИЈА У НАРОДНОЈ РЕПУБЛИЦИ КИНИ

Рад се темељи на анализи ставова студената у онлајн настави српског језика као страног на Департману за централно-источне европске језике у кинеском граду Чангчуену. Будући да се пандемија новонасталог вируса одразила на све сфере живота, те и на високо образовање, високошколске установе замењују и прилагођавају традиционалну теоријску и практичну наставу новим околностима. Са аспекта комуникације професора и студената коришћено је асинхронно и синхронно учење на даљину у овом кинеском лекторату за српски језик.

Чланак ће бити од велике користи садашњим и будућим наставницима српског као страног јер доноси резултате истраживања у вези са наставом страних језика на даљину. Анализирао се у којој мери су студенти задовољни онлајн учењем, квалитетом оваквог типа наставе и да ли су довољно мотивисани да уче иако се настава не одвија уживо, као и остала релевантна питања која се намећу модернизацијом технологије.

Кључне речи: српски као страни, онлајн настава, синхрона и асинхрона настава језика, методика наставе српског језика као страног, испитивање и анализа ставова студената у вези са учењем на даљину.

1. Увод

Настава на даљину поставила се као доминантна неминовност у претходном периоду. Услед немогућности физичког присуства у процесу образовања и учења,² комплетан образовни систем помера се у дигиталну

¹ jovanjovanovic86@gmail.com

² УНЕСКО је, током априла 2020. године, потврдио да је 1.575.270.054 ученика (у општем смислу) искусило преокрет у процесу образовања. Светска администрација, образовне

стварност. Пандемија је допринела да и највећи заговорници традиционалне наставе, која подразумева, са свим својим особеностима, и физичко присуство свих актера у истом простору, увиде предности учења на даљину (Марков 2021: 25). Под таквим околностима требало је реаговати веома брзо, те се и настава страних језика сусреће са озбиљним изазовима који су данас и предмет интересовања стручне образовне јавности.

У оваквим условима интеракција између наставника и студената сели се у виртуелни простор, па у складу са тим може се говорити о асинхронном и синхронном начину комуникације у образовном процесу. Синхронно учење се одвија у реалном времену преко разних платформи, док у асинхронном виду студенти бирају време и место за учење користећи аудио, видео или, пак, неку другу врсту материјала послатог од стране наставника. Студенти, поштујући постављена правила, као и када је у питању традиционална настава, могу да уче, откривају решења задатака у групама, могу да изразе своју сарадљивост према колегама, креативност у раду (Brainard & Watson 2020).

У фокусу овог пилот-истраживања јесте асинхронно учење које пружа нови, модернији и ефикаснији поглед на дидактички троугао. Он суштински подразумева три чиниоца: наставни садржај, ученик/студент, наставник (*Педагошка енциклопедија* 2, 1989). Чињеницом да се поменути типом учења студенти усмеравају на самосталнију интеракцију са наставним садржајима, сада би се у центар проматрања, у циљу поспешења наставе на даљину, а с обзиром на експанзију дигиталних средстава, могли поставити нови фактори као императив могућности функционисања педагошког троугла када је у питању настава на даљину. Реч је о наставном вођству, социјалној интеракцији и когнитивној ангажованости учесника овога дискурса (Garrison, Anderson & Archer 2000; Garrison 2009). Последње поменута компонента овако постављеног дидактичког ентитета, у вези са учењем на даљину, јесте и покретачка нит овога рада будући да даје одговор у којој мери су студенти способни у тражењу различитих решења, да размишљају или да учествују у наставном дискурсу. Научну јавност интересује когнитивна ангажованост студената у другачијим савременијим околностима нарочито када је у питању настава страних језика.

2. Теоријска разматрања и нека питања будућности наставе на даљину

У науци је приметан значајан број истраживања и студија у чијем је домену интересовања настава на даљину, са тенденцијом пораста како

установе на свим нивоима наставног процеса рапидно делају како би се започети процеси, колико год да је могуће, завршили према иницијалном плану. Складно томе, процес образовања се наставља у онлајн окружењу и сви актери овога процеса онемогућени су да партиципирају у живој интеракцији.

би се понудили конкретнији одговори и смернице у изналажењу решења проблематике онлајн наставе, међутим, требало би упутити апел да се оваква тематика прецизније фокусира у лингвистичкој јавности и детаљно детерминишу изазови пред којима се предавачи страних језика налазе у свом раду. Иако се о настави страних језика на даљину и електронском учењу, чији се почеци датирају крајем 19. века, када су се дидактички материјали достављали путем електронске поште (Љубојевић 2017: 17), говорило и пре, још увек не постоји довољан број студија који би понудио адекватне одговоре или је, пак, ограничен на популарне језике.³ Када се објашњава хронологија развоја учења страних језика на даљину, могао би се споменути и CALL (Computer-Assisted Language Learning), односно претеча данашње синхроне наставе. То је, заправо, приступ у подучавању и учењу страног/другог језика где су рачунари, рачунарска опрема и средства и ИКТ коришћени у циљу презентовања материјала језичких садржаја (L2). Овакав приступ везује се за педесете и шездесете године прошлог века, но употреба рачунара у учионици доживела је процват осамдесетих година и потом донела употребу интерактивних садржаја, што је, свакако, и део савремене наставе (Томовић & Алексић 2020: 242, нав. према Thornbury 2006: 42–43).

Учење страних језика на даљину било је популарно чак и до 2020. године, у којој је цео свет био суочен са пандемијом, али се углавном везивало за полазнике који, из различитих разлога, нису могли да присуствују настави или курсевима уживо. Са једне стране затвара се простор кретања, али се са друге отвара нови, виртуелни свет који ће изродити есенцијалну потребу за наставак школовања и усавршавања.

Настава српског језика на даљину, у почетној и припремној фази, везује се и за предаваче са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, а потом и за професоре Филолошког факултета у Београду испред Центра за српски као страни, где се покреће онлајн настава српског као страног путем платформе о којој ће бити речи. Наиме, представљају се техничке могућности платформе Мудл (Moodle) уз помоћ које је сачињен курс српског језика за странце. Оно што представља ману овога курса јесте и главни недостатак наставе на даљину у начелу. Просторна дистанца не може да пружи опсег увиђања у којој мери студенти разумеју ново градиво, њихов позитиван или негативан став према настави на даљину, којим језичким партијама би требало посветити више, а којим мање времена у обради, где би требало систематизовати градиво у виду пауза, што традиционална настава пружа

³ Термин *популарни језици* бива коришћен код професорке Крајишник, која у свом раду, „Нека питања из методике наставе српског као страног језика”, објашњавајући облике наставе, наводи и наставу на даљину као све популарнији и атрактивнији вид учења. Наводи да се сви популарни језици данас могу учити онлајн, а међу њима и велики број „малих” језика што показује и чињеница да у Народној Републици Кини постоји 6 лектората за српски језик.

поготово у невербалној комуникацији, нарочито на почетном нивоу учења језика где се афективност студената највише примећује (Суботић & Дражић 2011: 301–302). Оваква слика управо и намеће потребу даљег трагања у језичкој науци јер ће нагли развој платформи за учење страних језика, друштвених мрежа и информационих технологија допринети равноправности наставе уживо (традиционалне наставе) и наставе на даљину, нарочито у погледу избора од стране полазника курсева језика.

3. Методологија истраживања

Овај рад се бави истраживањем ставова студената српског језика као страног по питању могућности и дијапазона онлајн наставе у циљу учења страног језика (L2) и усвајања језичких компетенција у другачијим околностима. Настава се потпуно одвијала на даљину што значи да студенти нису имали прилике да још увек имају час са својим наставником (лектором). Истраживање ове пилот-студије базирано је на анализи резултата анкете спроведене међу хомогеном групом од 22 испитаника. Ову групу чине студенти треће године студијског програма Српски језик 2001 на Ђилин универзитету међународних студија у Чангчуену. Анкета је спроведена у септембру 2022. године, након добијања сагласности Универзитета и Департмана за централно-источне европске језике будући да се од почетка њиховог универзитетског школовања, академске 2020/21. године, до тренутка анкетирања настава одвијала у потпуности на даљину.

Часови су реализовани путем платформе Џуму (*Zhumu*), која је кинеска верзија платформе Зум (*Zoom*) и веома је подесна за синхроно учење из неколико разлога, међутим, нарочито се издваја опција дељења екрана рачунара са студентима и представља својеврсни вид табле у класичној учионици. На тај начин студенти су имали увид у материјале које је наставник припремао за сваки час и могли су активно да учествују. Ово би сигурно била и једна од предности учења на даљину јер сваки студент испред себе има материјал за текући час. Усвајање нових језичких садржаја бивало је потпомогнуто најпопуларнијом кинеском платформом Вичет (*Wechat*) са које су студенти могли да преузимају различите наставне материјале и упутства за израду домаћих задатака и по завршетку их слали професору ради континуираног бележења активности студената у току сваког семестра. Тиме се синхрона настава синкретизовала са асинхроним типом, па је комуникација између предавача и студената успешна.

Спорадично се на факултету у Чангчуену примењивао и хибридни модел учења, али то је умногоме зависило од мера за спречавање и сузбијање новог вируса у Народној Републици Кини.

Анкетирање је било анонимно и спроведено је индиректним путем. Сачињен је упитник од 10 питања затвореног типа, који се ослања на Ликертову скалу процене од 1 до 5, мерећи мишљења студената у вези са досадашњим искуством по питању наставе на даљину, као и могућност развијања језичких компетенција и усвајања нових садржаја. За сваку тврдњу или питање студенти су имали на располагању пет категорија слагања односно неслагања. Наиме, од почетне чија је вредност означена бројем 1 и представља „у потпуности се слажем” до категорије „уопште се не слажем”, која је вреднована бројем 5.

Резултати анкетања анализирани су кроз сваку појединачну тврдњу, формирана је скала вредности и у појединим случајевима отвара се веома корисна могућност успостављања корелације на примерима парова категоријалних варијабли које се тичу ставова студената у вези са проблематиком усвајања нових језичких садржаја и компетенција у онлајн окружењу, што може бити тема неке наредне студије.

На основу добијених резултата анкетања на све појединачне тврдње из упитника, описан је степен фреквенције категорија слагања које су понуђене. Одговори испитаника који чине својеврсни скор представљени су табеларно уз приказ скаларних вредности и афекције студената према новом начину извођења наставе изражене у процентима.

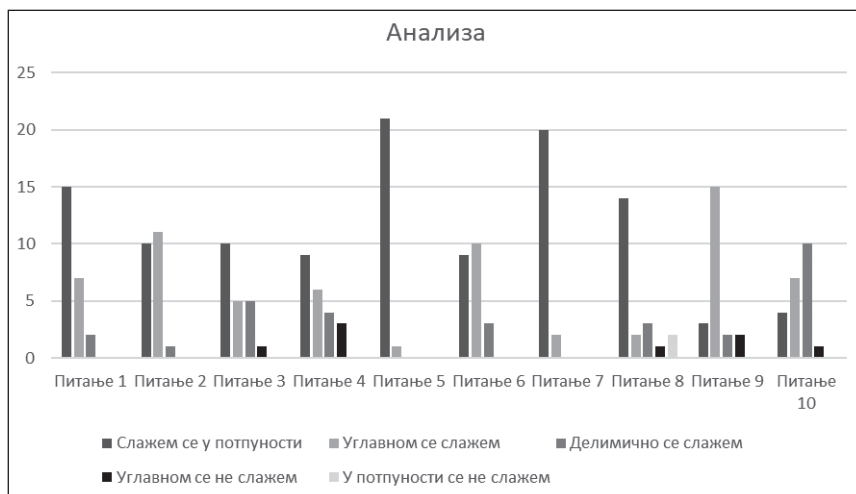
4. Анализа добијених резултата анкетања и дискусија

Питања на која су студенти одговарали налазе се у Табели 1, заправо, анкетни лист сачињен је од 6 питања и 4 тврдње. Студентима је понуђено пет опционих одговора од питања број 1 до питања број 6 и требало је да мартирају опцију према свом нахођењу: 1. у потпуности, 2. углавном, 3. делимично, 4. углавном не и 5. никако. Када је реч о тврдњама од 7 до 10: 1. слажем се у потпуности, 2. углавном се слажем, 3. делимично се слажем, 4. углавном се не слажем и 5. у потпуности се не слажем.

		1	2	3	4	5
Питање 1	У којој мери сте задовољни досадашњом наставом на даљину?	15 (68,18%)	7 (31,82%)	-	-	-
Питање 2	У којој мери сте задовољни наставом српског језика на даљину?	10 (45,45%)	11 (50%)	1 (4,55%)	-	-

Питање 3	У којој мери сте могли да пратите нове језичке садржаје учећи на даљину?	10 (45,45%)	5 (22,72%)	5 (22,73%)	1 (4,55%)	-
Питање 4	У којој мери сте разумели објашњења учећи на даљину?	9 (40,92%)	6 (27,27%)	4 (18,18%)	3 (13,63%)	-
Питање 5	У којој мери вас је наставник мотивисао да пратите и усвајате нове језичке садржаје учећи на даљину?	21 (95,45%)	1 (4,55%)	-	-	-
Питање 6	У којој мери се наставник сналазио са дагом технологијом и апликацијама за извођење наставе?	9 (40,92%)	10 (45,45%)	3 (13,63%)	-	-
Питање 7	Највећа предност онлајн наставе јесте то што могу самостално да управљам процесом учења.	20 (90,9%)	2 (9,1%)	-	-	-
Питање 8	Онлајн настава ми је била занимљивија од наставе уживо.	14 (63,62%)	2 (9,1%)	3 (13,63%)	1 (4,55%)	2 (9,1%)
Питање 9	Највећим недостатком наставе на даљину сматрам отежану комуникацију са наставником.	3 (13,63%)	15 (68,17%)	2 (9,1%)	2 (9,1%)	-
Питање 10	Страни језик се може савладати без физичког присуства наставника.	4 (18,18%)	7 (31,82%)	10 (45,45%)	1 (4,55%)	-

Табела 1. Питања и тврдње из анкете са бројем испитаника и процентиуалном вредношћу за сваки одговор

Слика 1. Дијаграм резултата из табеле 1

Према оваквом узорку, који сачињава хомогена група студената студијског програма Српски језик у кинеском граду Чангчуену, добија се јасна слика односа студената и уопште једног дела млађе академске популације према учењу на даљину. Овде би вероватно требало узети у обзир и културолошки, те и лингвокултуролошки фактор и проматрати резултате испитивања према критеријуму ослањања становништва на информационе технологије. Иако је испитивање ограничено на једну групу студената, доноси релевантну слику односа „дигиталне генерације” према образовном систему у новонасталим околностима.

Сходно томе, емоционални однос студената према учењу на даљину је веома позитиван будући да је скоро 70% учесника ове анкете задовољно оваквим типом наставе и то показује спремност да је потпуно прихвате. Студенти се, наслућује се, осећају пријатно у оваквом простору и имају виши степен самопоуздања. Узевши у обзир и старосну доб испитаника, овде је реч о „дигиталној генерацији” која овакво окружење доживљава као природно говорећи језиком технологије (Dingli & Seychell 2015: 15). Потом, када је реч о настави страног језика, конкретно у овом случају српског језика, постоји одређени број студената који у својим одговорима износи колебање јер се не слаже у потпуности да традиционалну наставу у којој је предавач физички присутан може да замени настава на даљину. Недостаје компонента живе интеракције која је кључна да би се развила вербална продукција (Крајишник & Ломпар 2015). Скоро половина испитаника наводи да је могла да прати нове наставне и језичке садржаје у оваквом окружењу, али видно је да је друга половина сличног или различитијег става. Премда преовлађује позитиван

афективни став у вези са овим питањем, ниже вредности указују да би на овај елемент требало обратити пажњу и побољшати га. Више је фактора које би требало узети у обзир при анализирању овог питања, међутим, на основу искуства реч је о слабој конекцији, недовољно брзом протоку интернет брзине, неусаглашености звука и слике, и другим техничким проблемима. На питање у вези са разумевањем објашњеног градива и језичких садржаја студенти су слично одговорили као и на претходно питање, те би се могло даље интересовати на који начин прилагодити одређене језичке партије у онлајн окружењу које студенти нису усвојили ваљано или их, пак, нису разумели.

Да је предавач носилац интеракције, водитељ у артикулацији наставних садржаја и најрелевантнији чинилац лекторског часа, потврђују резултати наредна два питања која се односе на мотивисаност студената за рад у вези са предавачем и како се сналази са технологијом. Скоро сви студенти одговорили су да их је наставник у потпуности мотивисао да помно прате, уче и усвајају језичке компетенције.

Тврдње које следе у упитнику донеле су, донекле, очекиване и занимљиве одговоре. Апсолутна већина студената види учење на даљину као самосталан процес, пружајући им време, место и начин учења по избору. Преко 90% студената наводи да је самосталност у овом процесу главна компонента због које им се настава на даљину допада више него настава у учионици. Међутим, најзанимљивије и најразуђеније одговоре доноси осма тврдња. Од укупно 22 студента 14 студената има потпуно позитиван став према онлајн настави и вероватно су спремни да је прихвате у потпуности, али постоји и одређени број студената који не би желео да замени класичну наставу која подразумева живу интеракцију међу својим актерима. У складу са тим питање број 10, односно тврдња да се страни језик може савладати без физичког присуства наставника дели испитанике у мишљењима. Четворо студената, тј. 18,18% од укупног броја анкетираних студената позитивно одговара, њих седморо (31,82%) мисли да је вероватно могуће усвојити страни језик на овакав начин, а скоро половина студената, њих десеторо што је 45,45% делимично се слаже што оставља простор мишљењу да није могуће овладати језичким компетенцијама страног језика без живе интеракције са лектором. Један студент или студенткиња се углавном не слаже са овом констатацијом и може се закључити да ова група, као једна хомогена целина, ипак негује позитивнији став према учењу на даљину и свим његовим компонентама. Вероватно је да би се већина студената определила за наставу на даљину уколико би имали такву врсту избора с обзиром на то да им највише одговара њена карактеристика самосталности у раду, учењу, изради задатака и решавању проблема.

5. Закључне напомене

Предности и недостаци ове студије јесу вишеструки, и узорак испитаника је релативно мали број студената, међутим, од изузетне важности је континуирано интересовање за ставове према онлајн настави. На тај начин може се поставити теоријски оквир јер овај вид учења представља будућност у образовању и усавршавању, те је њихово мишљење релевантна компонента у изради планова наставног процеса, осмишљавању задатака и активности који ће учинити наставу страних језика квалитетнијом и учинковитијом и одредити јасне циљеве за усвајање језичких вештина у онлајн окружењу. Потребно је и да наставници и студенти стекну темељнија знања о примени наставе на даљину у будућности (Марков 2021: 38) будући да ће образовни систем у свету засигурно бити заснован на синергији традиционалне и онлајн наставе.

Из студије произилази да су студенти задовољни окружењем у ком су се часови одвијали, што имплицира да су спремни да прихвате модерну технологију у функцији образовања, могу помно да прате процес презентовања нових језичких партија са разумевањем и да, поред личног одабира и разлога, предавач је тај који је стваралац мотивисаности студената и креатор пријатне атмосфере на лекторском часу. Поред наведеног, квалитетна онлајн настава уско је повезана са нивоом наставничких компетенција за употребу информацијско-комуникацијске технологије (Шкобо 2021) па би континуирана едукација наставног кадра значила и одржавање занимљивијих и живописнијих предавања.

На крају, закључује се да иако спремни да прихвате наставу на даљину, студенти не могу да је раздвоје од класичне, традиционалне наставе. Вероватно да је то у вези са њиховим социјално-емоционалним додиром са реалним простором и временом, те показују висок степен несигурности да ли би физичким одсуством лектора могли да савладају страни језик у потпуности. Са њихове тачке гледишта, наставник је још увек та нераскидива спона у процесу образовања, било да је реч о традиционалној или, пак, онлајн настави.

Литература

- Крајишник, В. (2016). Нека питања из методике српског као страног. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни у теорији и пракси III*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 7–27.
- Крајишник, В. и Ломпар В. (2015). Искуства у онлајн настави српског као страног језика за ниво А1. *Научни састајник слависта у Вукове дане*, 44/3, 75–84.

- Суботић, Љ. & Ј. Дражић. (2011). Информатичко-програмска решења за конципирање онлајн курса српског језика. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни у теорији и пракси II*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 297–305.
- Суботић, Љ. & И. Бјелаковић. (2011). Hook-up! – платформа за учење страних језика. У: В. Крајишник (ур.), *Српски као страни у теорији и пракси II*. Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 281–289.
- Шкобо, М. (2021). Организација и спровођење онлајн језичког и онлајн књижевног курса на факултетима и средњим школама у Србији. *Башићина* 53, 93–110.
- Brainard, R. & L. Watson. (2020). Zoom in the Classroom: Transforming Traditional Teaching to Incorporate Real-Time Distance Learning in a Face-to-Face Graduate Physiology Course. *The FASEB Journal*, 34 (51), 1–11.
- Dingli, A. & D. Seychell. (2015). *The New Digital Natives. Cutting the Cord*. New York: Basic Books.
- Garrison, D. R. (2009). Communities of Inquiry in Online Learning: Social, Teaching and Cognitive Presence. In: C. Howard et al. (Eds.), *Encyclopedia of distance and online learning*, 2nd ed. Hershey, PA: IGI Global, 352–355.
- Garrison, D.R., T. Anderson, & W. Archer, W. (2000). Critical Inquiry in a Text-based Environment: Computer, Conferencing in Higher Education. *The Internet and Higher Education*, 2, 87–105.
- Ljubojević, D. (2017). *Razvoj veštine akademskog pisanja na engleskom kao stranom jeziku pomoću alata za saradničko učenje i ocenjivanje*. Neobjavljena doktorska disertacija. Београд: Филолошки факултет.
- Markov, Z. (2021). Online Nastava iz ugla studenata u vreme pandemije Covid-19 (pilot-istraživanje). U: J. Arsenijević (ur.), *Kvalitet i efektivnost online nastave u visokom obrazovanju u vreme pandemije covid-19*. Kikinda: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, 25–45.
- Pedagoška enciklopedija* 2 (1989). Ur. Nikola Potkonjak i Pero Šimleša. Београд: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Petrović, M. (2009). Elektronsko učenje podržano Internet tehnologijama – geneza, pojam i predviđanja razvoja. *Норма*, 14 (3), 263–280.
- Tomović, N. & M. Aleksić. (2020). Online nastava engleskog jezika u Srbiji tokom pandemije virusa Covid-19. *Komunikacija i kultura online* 11, 241–250.
- Thornbury, S. (2006). *An A–Z of ELT*. London: MacMillan.

Jovan Jovanović

ONLINE TEACHING OF SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FROM THE STUDENTS' POINT OF VIEW AT THE JILIN INTERNATIONAL STUDIES UNIVERSITY IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Summary

The paper is based on the analysis of students' attitudes towards online teaching of Serbian as a foreign language at the Department of Central and Eastern European Languages in Changchun, China. Since the pandemic of the new virus has affected all spheres of life, including higher education, traditional and practical teaching is replaced and adapted to new circumstances. From the aspect of communication between professors and students, asynchronous and synchronous distance learning was used in this Chinese lectureship for the Serbian language. The article will be of great use to current and future teachers of Serbian as a foreign language because it brings the results of research related to the distance learning of foreign language. It was analyzed to what extent students are satisfied with distance learning, the quality of this type of teaching and whether they are sufficiently motivated to learn even though the teaching is not conducted live.

Keywords: Serbian as a foreign language, online teaching, synchronous and asynchronous language teaching, methodology of teaching Serbian as a foreign language, research and analysis of students' attitudes regarding distance learning.